

УДК: 366.5(497.11)

CERIF: S 130

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_23104A

др *Андреј* МИЋОВИЋ*

ванредни професор Универзитета у Крагујевцу – Факултет за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи, Србија

ЗАШТИТА КОЛЕКТИВНОГ ИНТЕРЕСА ПОТРОШАЧА**

Сажетак

За разлику од индивидуалне заштите, која се остварује у оквиру посредства која покрећу сами потрошачи, колективна заштита интереса потрошача се остварује посредно, уз помоћ изв. квалификованих субјеката, који подносе тужбене захтеве у име потрошача. У ситуацијама када се услед савременог начина живота мноштво повећао ризик да велики број људи трпи штету због илегалних послова, колективна заштита интереса потрошача добија на значају. То је разлог што је донета Директива 2020/1828, којом се на квалификовано нов начин, у односу на досадашња решења, настоји да се повећа ниво заштите потрошача. Уз указивање на postojeћа решења о колективној заштити, која су садржана у Закону о заштити потрошача, у чланку ће примарно бити анализирана правила из Директиве 2020/1828 којима се уређује правни оквир за примену правила и она која

* Електронска адреса аутора: andrej.micovic@kg.ac.rs.

** Рад је настао као резултат научноистраживачког рада истраживача Факултета за хотелијерство и туризам у Врњачкој Бањи Универзитета у Крагујевцу, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

указују на специфичности колективне заштите; правила о квалификованим субјектима; правила о мерама колективне заштите интереса потрошача.

Кључне речи: Представничка тужба. – Колективна заштита. – Квалификовани субјект. – Потрошач. – Мере.

I Увод

Потрошачи могу остваривати заштиту својих права пред одговарајућим органом непосредно и посредним путем.¹ Непосредна се заштита реализује у поступцима које потрошачи сами покрећу према одређеном трговцу или даваоцу услуга који су им својим радњама повредили или угрозили поједина права. Посредно се заштита потрошача врши у случајевима у којима поступак покрећу организације потрошача или тела која су овлашћена да заступају интересе потрошача.

Заштита која се остварује непосредним путем је индивидуалистичког карактера. Она је примарно усмерена ка остваривању индивидуалне правде у конкретном случају, односно остваривању повређених или оспорених права индивидуалних субјеката.² У ситуацијама када треба заштити права великог броја људи, када се услед глобализације и дигитализације повећао ризик од тога да велики број потрошача трпи штету због истог незаконитог поступања,³ индивидуалистичка концепција права на правну заштиту не може да одговори захтевима за ефикасном заштитом потрошача. Због тога се препознаје потреба да се колективни интереси потрошача штите применом посебних правила, у оквиру посебног поступка за заштиту колективних интереса, а преко лица која су овлашћена да заступају њихове интересе.⁴ На овај

1 Гордана Станковић, „Методи за судску заштиту права потрошача“, *Og caveat emptor go caveat venditor* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009, 415.

2 Татјана Зороска Камилевска, Татјана Схтерјова, „Поступци за заштиту колективних права и интереса са освртом на стање у Републици Македонији“, *Право – теорија и пракса*, бр. 7–9/2014, 43.

3 Уводна изјава 1 Директиве ЕУ 2020/1828 о представничким тужбама за заштиту колективних интереса потрошача и стављању изван снаге Директиве 2009/22/ЕЗ (*Directive (EU) 2020/1828 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2020 on representative actions for the protection of the collective interests of consumers and repealing Directive 2009/22/EC (Text with EEA relevance)*, OJ L 409 од 4. 12. 2020). У даљем тексту Директива.

4 Увођење ове заштите узроковано је низом недостатака који су се испојили у пракси индивидуалне заштите у потрошачким споровима. Прво, потрошачи ретко покрећу потрошачке спорове јер се по правилу ради о споровима мале вредности,

начин може да се оствари двојак резултат: ефикаснији приступ правди и растерећење судског и уопште правног система.⁵

За разлику од Закона о заштити потрошача из 2010. године, којим је било предвиђено да се поступак за заштиту колективних интереса потрошача остварује пред надлежним судом,⁶ уз примену правила парничног поступка, ако није законом другачије прописано (чл. 139), према важећем Закону о заштити потрошача⁷ заштита се остварује у управном поступку.⁸ Поводом колективне заштите, у Закону о парничном поступку из 2011. године био је успостављен и општи законски оквир за покретање и спровођење поступка за заштиту колективних права и интереса грађана, али је Уставни суд Републике Србије 2013. године та правила (чл. 494 до 505) прогласио неуставним.^{9 10}

који су скупи и дуготрајни. Друго, судска одлука делује *inter partes*. Она обавезује конкретног потрошача и трговца који су били странке у поступку. По правилу се не односи на потрошаче који у поступку према истом трговцу нису учествовали, због чега постоји могућност покретања нових поступака о ствари о којој је већ одлучено, што би могло довести до доношења различитих одлука. Вид. Боровије Познић, Весна Ракић Водинелић, *Грађанско процесно право*, Београд, 2010, 385; Марко Баретић, „Заштита потрошача у Републици Хрватској – тренутно стање и перспективе“, *Og caveat emptor go caveat venditor* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009, 96; Александра Маганић, „Процесноправна заштита потрошача у Републици Хрватској“, *Og caveat emptor go caveat venditor* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009, 424.

5 Т. Зороска Камилоска, Т. Схтерјова, 46.

6 У теорији је присутан став према коме је судски начин заштите ефикаснији чак и када се упореди са механизмима вансудског решавања спорова, за које се истиче да омогућују једноставно, брзо и јефтино поступање. Разлог томе је што се поступак води пред особом која није нужно судија, а донето решење није нужно обавезујуће. Ипак, преовлађује мишљење да судски поступак заштите има мане зато што изазива значајне трошкове, зато што је компликован и дуготрајан. О томе: Паула Порети, „Судска заштита права потрошача – (нај)бољи пут?“, *Зборник радова Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/18, 564; Борко Михајловић, „Заштита колективних интереса потрошача кроз облике алтернативног решавања спорова“, *Колективна заштитна интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020, 294.

7 Закон о заштити потрошача – ЗПП, *Службени гласник РС*, бр. 88/2021.

8 О томе: Бранка Бабовић, „Заштита колективних интереса потрошача“, *Анали Правног факултета Универзитета у Београду*, бр. 2/2014, 216.

9 Као кључни разлог, због чега су та правила проглашена неуставним, наведено је непостојање прецизне дефиниције колективног интереса. Због тога није могуће да се одреди када један грађанскоправни спор има карактер спора о колективним правима. О томе: Татјана Јованић, „Улога управе у заштити колективних интереса потрошача“, *Јачање заштитне функције потрошача у Србији / Strengthening Consumer Protection in Serbia* (eds. Thierry Bourgoignie, Tatjana Jovanić), Београд, 2013, 315.

10 За разлику од Републике Србије, у Републици Хрватској Закон о парничном поступку (*Narodne novine*, бр. 57/11) садржи *lex generalis* правила о колективној за-

Поступак колективне заштите¹¹ покреће се подношењем захтева, односно тужбе од стране овлашћених лица, с тим што активну легитимацију немају трговци и потрошачи (они би могли тражити само заштиту својих индивидуално повређених права).¹² Заштита може да се оствари уз помоћ различитих облика колективних тужби.¹³ У Директиви се говори да се поступак ради заштите колективних интереса

штити (чл. 502а–502х) која се примењују ако правилима *lex specialis*, којима се регулише заштита потрошача, није другачије прописано. Овим одредбама попуњене су празнине које су се појавиле када је у правни систем уведена могућност судске заштите колективних интереса и права, а да нису усвојена процесна правила којима би се регулисали такви поступци. Више о томе: Младен Павловић, „Значај тужбе за заштиту колективних интереса и права“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, бр. 3/2015, 799–818). Овакво решење је у складу са одређењем из Директиве о процесној аутономији (уводна изјава бр. 12), према коме државе чланице имају слободу да уреде поједине аспекте поступка, као што су допустивост тужбе, докази или правни лекови.

- 11 У континенталној Европи, поступци заштите колективних права и интереса творевина су двадесетог века, а англосаксонски правни поредак познаје институт заштите колективних права и интереса још од средњег века. О томе: Ема Менђушић Шкугор, *Удружна тужба као механизам заштите колективних права и интереса*, Правни факултет у Загребу, Загреб, 2012, 8.
- 12 Михајло Дика, „Поступак у споровима за заштиту колективних интереса и права“, *Новела Закона о њарничном њосћујуку из 2011*, Загреб, 2011, 59.
- 13 Између осталог, то су: удружна тужба (њоме се поставља кондемнаторни захтев, који гласи на испуњење негативне неновчане чинидбе; удружење покреће поступак ради пружања апстрактне заштите права и интереса својих чланова, у циљу уклањања неприхватљивог поступања трговаца, без обзира на то да ли су таквим поступањем повређена права и интереси конкретног потрошача); групна тужба (поставља се кондемнаторни захтев, који гласи на испуњење позитивне, углавном новчане, чинидбе); скупна тужба (за разлику од групе тужбе коју може да подигне неко лице, иако не припада групи у чијем се интересу заштита тражи, скупну тужбу подижу особе које су повезане истом или сличном фактичком или правном ситуацијом; тужилац иницира поступак не само у своје име, већ и у име других лица, која се налазе у истој или сличној правној ситуацији); популарна тужба (захтева се уклањање извора опасности или уздржавање од делатности од које произлази узнемиравање или опасност штете); представничка тужба (овлашћење за подношење тужбе у име групе ради добијања обештећења се даје квалификованом субјекту) и друге. Удружна и популарна тужба (популарна тужба у пракси се ретко користи, с обзиром на то да се у ситуацији када има места за ову тужбу прибегава другим механизмима, као што је обавештавање надлежних органа о опасним производима) су погодни инструменти за заштиту колективних интереса потрошача, а групна и скупна су погодни механизми за колективну заштиту индивидуалних интереса потрошача. Вид. Марко Баретић, „Индивидуална и колективна заштита потрошача у хрватском праву“, *Зборник радова – Хрвајска на њују љрема еуройском љравосудном љодручју* (уредник Весна Томљеновић *et al.*), Ријека, 2009, 250; Синиша Трива, Михајло Дика, *Грађанско љроцесно љраво*, Загреб, 2004, 825; Е. Менђушић Шкугер, 4–6. Mateja Djurovic, Hans Micklitz, *Internationalization of consumer law: a game changer*, Springer, 2017, 81; Jagna Mucha, „Heading towards an Effective Mechanism for the Protection of Collective Interests of Consumers – Some

потрошача може покренути подношењем представничке тужбе.¹⁴ Оно што делимично повезује ову и удружну тужбу, то је критеријум *rationae personae* (круг особа овлашћених на покретање поступка колективне заштите) који се користи приликом дефинисања наведених термина.¹⁵ Иначе, представничка тужба представља један од најраспрострањенијих модела који се користе за заштиту колективних интереса потрошача, а који карактерише покретање поступка од стране овлашћених лица.¹⁶

Заштита колективног интереса потрошача регулисана је у чл. 170–180 ЗЗП. Међутим, како је у Директиви учињен значајан искорак у погледу колективне заштите, у односу на постојећа правила, у чланку ће бити примарно анализирана решења из Директиве, у склопу питања о: правном оквиру за примену правила о колективној заштити; субјектима, који су овлашћени да покрећу поступак; мерама, које се могу изрећи ради заштите потрошача. У оквиру тих питања биће указано на главне разлике између наших правила и оних из Директиве.

II Правни оквир за примену правила и особености колективне заштите потрошача

Оквир за примену правила о заштити колективних интереса потрошача утврђен је у Прилогу I Директиве¹⁷ у коме је наведено укупно 66 правних аката¹⁸ који садрже одредбе којима се штите¹⁹ потроша-

Comments on the Proposal for a Directive on Representative Actions“, *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, 2019, 207.

- 14 То је тужба за заштиту колективних интереса потрошача коју је поднео квалификовани субјект у име потрошача којом тражи меру забране или меру поправљања штете, или обоје (чл. 3 ст. 1 тач. 5 Директиве). Иначе, с обзиром на то да тужба може да се поднесе надлежном суду или управном органу, очигледно је да се тај термин не користи у класичном значењу да се ради о захтеву који се подноси суду ради доношења пресуде.
- 15 Паула Порети, „Колективно правна заштита према новом хрватском Закону о заштити потрошача из 2014. године – отворена питања“, *Услуге и заштитна корисника* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2015, 1017.
- 16 О томе: Т. Зороска Камиловска, Т. Схтерјова, 49.
- 17 Заштита колективних интереса потрошача подразумева претходно одређење *rationae materiae*, одређење оквира за примену правила. О томе: Т. Јованић, 321.
- 18 У Директиви 2009/22, која се са доношењем Директиве 2020/1828 ставља изван снаге, почев од 25. јуна 2023. године, било је наведено 13 правних аката са одредбама чијом повредом се штете или могу наштетити колективни интереси потрошача.
- 19 Како би се избегле сумње, подручје примене Директиве је утврђено прецизно. Зато је поводом одређених аката (укупно их је 22), наведених у Прилогу I, који садрже одредбе које се не односе на заштиту потрошача, извршено упућивање на одредбе којима се њихови интереси штите (уводна изјава 16 Директиве).

чи.²⁰ Тај корпус правних аката ће се мењати (а то значи и додатак Директиве) са доношењем нових правила која су од значаја за заштиту колективних интереса потрошача,²¹ с тим што и државе чланице ЕУ могу да га употпуне националним правилима која се примењују у подручјима која нису обухваћена у Прилогу I.²² С обзиром на бројност аката ЕУ који садрже правила којима се штите потрошачи и чињеницу да су она инкорпорисана у различите законе (о заштити потрошача, о заштити података, о финансијским услугама, лековима, туристичким услугама, енергетици, телекомуникацијама)²³ постојећа решења,²⁴ која се примењују приликом одређења када постоји повреда колективних интереса потрошача (односно када се може покренути поступак за заштиту колективних интереса потрошача), морају да се поједноставе, али тако да буду саобразна са правилом из Директиве којим се дефинише подручје њене примене. То би могло да се учини на тај начин што би се полазећи од термина „пракса“²⁵ одредило да повреда колективних интереса потрошача постоји када трговци следе праксу, која је у супротности са важећим нормама (општим и секторским) о заштити потрошача и која штети или може да наштети колективним интересима потрошача.

- 20 Према уводној изјави 14, Директивом су обухваћене повреде одредаба права Уније из Прилога I у мери у којој се тим одредбама штите интереси потрошача, независно од тога ли се ти потрошачи називају потрошачима, путницима, корисницима, клијентима, малим улагачима или некако другачије. Директивом се штите само интереси физичких лица којима је нанесена штета или којима се може нанети штета повредама ако се те особе сматрају потрошачима (нису обухваћене повреде којима се наноси штета физичким лицима која се сматрају трговцима).
- 21 Уводна изјава 17 Директиве.
- 22 Уводна изјава 18 Директиве.
- 23 С обзиром на то да се размере права ЕУ брзо мењају, поједине чланице (Белгија, Португалија) су покретале иницијативу да се уместо набрајања прописа у оквир примене Директиве укључи свака пракса која шкоди колективним интересима потрошача. О томе: Катарина Иванчевић, „Заштита интереса потрошача сагласно одредбама Директиве 98/27/ЕС у Европској унији и српском праву“, *Право и привреда*, бр. 7–9/11, 260.
- 24 Једно од тих је оно које је усвојено у ЗЗП где се наводи да повреда колективних интереса потрошача постоји онда када се укупном броју од најмање десет потрошача (тај број, под одређеним условима може да буде и мањи), истоветном радњом, односно на истоветан начин, од стране истог лица, повређује право које им је гарантовано законом, или у случају уговарања неправичних одредби у потрошачким уговорима (чл. 170). Друго је оно које садржи хрватски ЗЗП (*Narodne novine*, бр. 19/2022) где се таксативно наводе закони чијим се кршењем стичу услови за покретање поступка колективне заштите потрошача (чл. 114).
- 25 Под термином „пракса“ подразумева се сваки чин или пропуст трговца (чл. 3 ст. 1 тач. 8 Директиве).

Особености колективне заштите потрошача, оно по чему се овај облик у доброј мери разликује од индивидуалне заштите потрошача, су следеће:

1. Према Директиви (чл. 7 ст. 1), колективна заштита интереса потрошача може да се оствари у оквиру судског или управног поступка.²⁶ Државама чланицама дата је слобода избора поступка²⁷ у коме ће се остваривати колективна заштита (у зависности од привредног сектора о коме се ради, може се предвидети да се заштита остварује негде у судском, а негде у управном поступку), с тим што морају да осигурају право потрошачима и трговцима на ефикасан правни лек пред судом против сваке управне одлуке донесене на основу националних прописа. То право укључује и могућност да странка у поступку може да захтева доношење одлуке, у складу са националним прописима, којом се налаже суспензија извршења спорне одлуке.²⁸

2. Поступак колективне заштите покреће се на основу представничке тужбе коју подносе квалификована (овлашћена) лица (чл. 4 ст. 1 Директиве) против трговаца и удружења трговаца (коморе, интересна удружења, носиоци кодекса којим се подстиче коришћење непоштене пословне праксе), у случајевима када удружења својим закључцима или

26 Према ЗЗП, заштита се остварује у управном поступку: поступак покреће и води Министарство, по захтеву овлашћеног лица или по службеној дужности (чл. 171 и 172). Ово решење одступа од онога које је већински прихваћено у праву европских земаља (у ЗЗП Црне Горе је одређено да у поступку по колективној тужби поступа суд опште надлежности, као и да се на питања у вези са поступком примењује закон којим се уређује парнични поступак – чл. 121 и 129; у ЗЗП Хрватске је одређено да поступак води трговачки суд у складу са прописом којим се уређује парнични поступак – чл. 118 и 130). О овоме: Стеван Лилић, Катарина Тоскић, „Инспекцијски надзор и колективна заштита потрошача у управном поступку: студија примера“, *Колективна заштитна интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020, 138.

27 У прилог управноправне заштите наводи се да је то ефикаснији и јефтинији модел, са више дистрибутивних ефеката и бољом превентивном улогом у поређењу са судском заштитом. Међутим, чак и они који прихватају аргументе о ефикасности и економичности управноправне заштите указују да то не значи да је тај облик заштите делотворнији, у погледу заштите права потрошача, у односу на судску заштиту. Јер, мере које органи управе могу да изрекну (узимајући у обзир постојећа решења у нашем праву) и ефекти који се тиме постижу у погледу права потрошача, и даље нису такви да могу у потпуности да надоместе заштиту пред судом. О томе: Татјана Јованић, „Управноправна заштита потрошача“, *Анали Правној факултету Универзитета у Београду*, бр. 2/2013, 186; Јелена Јеринић, „Посебности управног поступка за заштиту колективног интереса потрошача“, *Колективна заштитна интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020, 111 и 119.

28 Уводна изјава 19 Директиве.

препорукама трговце подстичу на предузимање недопуштених радњи.²⁹ У вези са наведеним потребно је уочити следеће: прво, термин „тужба“ је одговарајући када се колективна заштита остварује у судском поступку, али не и онда када се то чини у управном поступку (у том случају се то чини подношењем захтева надлежном телу које је овлашћено за покретање поступка);³⁰ друго, потрошачи немају активну легитимацију за покретање поступка; треће, статус пасивно легитимисаних, односно тужених у поступку имају трговци, како је то одређено у Директиви, с тим што се националним правилима тај појам шири и на трговачка удружења. У складу са начелом процесне аутономије, тужбени захтев којим се захтевају реститутивне мере (мере којима се отклањају последице повреде права) имаће квалитет представничке тужбе ако је њом обухваћен онај број потрошача који је одређен националним прописима.³¹

Представничком тужбом могу да се обухвате не само повреде које су у току, већ и повреде које су престале пре подношења представничке тужбе или пре него што је поступак по тужби завршен (чл. 2 ст. 1 Директиве), јер и даље може бити потребно да се забраном праксе спречи њено понављање, да се утврди да одређена пракса представља повреду или олакша правна заштита потрошача.³²

3. Квалификовани субјекти су овлашћени да поднесу представничку тужбу не само када се ради о домаћем спору,³³ већ и у случају прекограничног спора (чл. 6 ст. 1 Директиве), подношењем тужбе у држави која није држава у којој је квалификовани субјект именован.³⁴ Сходно наведеном, у ЗЗП Републике Црне Горе је одређено да су организације потрошача овлашћене и за покретање поступка за заштиту колективних интереса потрошача пред надлежним телом неке од других држава чланица Европске уније (чл. 119 ст. 3). Наш ЗЗП не регулише питање

29 Вид. чл. 171 ст. 2 ЗЗП; чл. 114 ст. 2 ЗЗП РХ; чл. 118 ст. 2 ЗЗП ЦГ (*Сл. лист ЦГ*, бр. 2/14, 6/14 – исп., 43/15, 70/17, 67/19).

30 О томе: Г. Станковић, 414; К. Иванчевић, 270.

31 Уводна изјава 12 Директиве. За разлику од нашег ЗЗП, где се, између осталог, наводи минимални број потрошача (чл. 170), у ЗЗП ЦГ и РХ не наводи се број потрошача као услов за подношење представничке тужбе.

32 Уводна изјава 20 Директиве.

33 Спор у коме у време закључења уговора потрошач има пребивалиште или бора-виште, а трговац седиште или издвојени организациони део у РС (чл. 148 ст. 2 ЗЗП).

34 Ако повреда права утиче или је вероватно да ће утицати на потрошаче у различитим државама чланицама, представничку тужбу пред судом или управним телом државе чланице може поднети неколико квалификованих субјеката из различитих држава чланица у сврху заштите колективних интереса потрошача (чл. 6 ст. 2 Директиве).

активне легитимације овлашћених лица у случају прекограничних спорова, а с обзиром на начин како је одређен прекогранични потрошачки спор,³⁵ могло би се закључити да право на подношење прекограничне тужбе имају само страни квалификовани субјекти.

4. Како би се избегле злоупотребе процесних овлашћења, у Директиви је одређено да суд или управни органи врше процену допустивости представничке тужбе, те да могу да је одбију ако је очигледно да је неутемељена (чл. 7 ст. 3 и 7). Одговор о томе шта се подразумева под стандардом „допустивост“ у одређеној мери може се наћи у ЗЗП, где је одређено да се поступак заштите колективних интереса потрошача покреће ако се утврди да учесник на тржишту чињењем или нечињењем угрожава или прети да угрози колективни интерес потрошача (чл. 171 ст. 1). Овај услов је у хрватском Закону о парничном поступку на другачији начин формулисан. Наиме, заузет је став према коме за покретање поступка није довољно да постоји било каква повреда интереса потрошача.³⁶ И зато је одређено да интереси морају да буду теже повређени или озбиљно угрожени (чл. 502а ст. 1). За суд или управно тело остаје да у сваком конкретном случају утврди да ли постоји тежа повреда или озбиљно угрожавање интереса потрошача.³⁷

5. За разлику од ЗЗП у коме није предвиђено да се поступак колективне заштите потрошача може спровести по хитном скраћеном поступку, у Директиви је одређено да представничке тужбе треба разматрати са примереном процесном експедитивношћу (чл. 17 ст. 1). С тим у вези предлаже се да: када је повреда у току, експедитивност у поступању би требало да буде већа; када се предлаже доношење привремене мере забране, представничку тужбу би требало разматрати у скраћеном поступку како би се спречило да било каква штета или нека будућа штета буде проузрокована повредом.³⁸

6. Покретању, односно спровођењу поступка колективне заштите потрошача претходе одређене активности на основу иницијативе која може потећи било од учесника у поступку било од надлежног органа. У Директиви је дата могућност државама чланицама да уведу одговарајуће

35 Спор у коме у време закључења уговора трговац има седиште или издвојен организациони део у РС, а потрошач нема ни пребивалиште ни боравиште у РС (чл. 148 ст. 3 ЗЗП).

36 Како би спречили хиперпродукцију колективних тужби усвојен је критеријум озбиљности повреде као један од услова допуштености тужбе. О томе: М. Павловић, 803.

37 Стојана Петровић, Јелена Кобања, „Поступак за заштиту колективних интереса потрошача према Новели ЗПП РС“, *Услуге и заштитни корисника* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2015, 1036.

38 Уводна изјава 67 Директиве.

процесне претпоставке, као услов за покретање поступка колективне заштите, односно наставак расправе.³⁹ Наиме, сходно решењу које је у одређеној мери садржано у Директиви 2009/22 (чл. 5), националним правилима може да се предвиди да квалификовани субјект може да тражи меру забране или реститутивну меру, под условом да пре покретања поступка са трговцем покуша да постигне договор о престанку недозвољене праксе.⁴⁰ Ако до престанка недозвољене праксе не дође у року од две недеље, рачунато од дана пријема од стране трговца захтева да се тим поводом спроведе саветовање (оно може да се одржи уз асистенцију независног јавног тела), овлашћено лице стиче право да поднесе тужбу (чл. 8 ст. 4 и уводна изјаве 41 Директиве).⁴¹ У оквиру поступка по представничкој тужби за реститутивне мере (чл. 11 Директиве): а) квалификовани субјект и трговац могу заједнички предложити суду или управном телу нагодбу у погледу отклањања последица повреде права за потрошаче на које се односи; или б) суд или управно тело, након саветовања с квалификованим субјектом и трговцем, може да их позове да започну преговоре у циљу постизања нагодбе о отклањању последица повреде права у разумном року. Постигнуту нагодбу одобрава надлежни орган, с тим што има право да одбије одобрење ако је неправична (када је противна императивним законским нормама или садржи одредбе које се не могу извршити, узимајући у обзир права и интересе свих странака, а нарочито потрошача на које се односи). У случају одбијања одобрења наставља се расправа, односно спроводи се поступак по поднетој представничкој тужби. Одобрена нагодбе су обавезујуће за учеснике у поступку, као и за потрошаче на које се односе (у Директиви се оставља могућност да се националним прописима призна право потрошачима да одбију да буду обавезани нагодбом).⁴²

39 П. Порети (2015), 1008.

40 Поступак претходног саветовања, односно консултовања није већински прихваћен међу државама чланицама ЕУ, а међу потрошачким организацијама је присутан став да би се на овај начин непотребно продужио поступак по тужбама. О томе: К. Иванчевић, 266.

41 Слично решење (уместо консултација говори се о писаном упозорењу које овлашћено лице доставља лицу које намерава да тужи, односно о покретању поступка мирења) је унето у црногорски ЗЗП (чл. 120) и хрватски ЗЗП (чл. 117). У нашем ЗЗП садржано је другачије решење. Поступак колективне заштите може да се обустави ако се трговац корективном изјавом обавезе да неће наставити са повредама колективних интереса потрошача, а преузете обавезе испуни или их не прекрши у року од три месеца, рачунато од давања изјаве (чл. 178).

42 Решавање спора поводом повреде колективног интереса потрошача путем консултација и нагодбе (сврставају се у облике који су погодни за алтернативно решавање спорова који произлазе из повреде колективних интереса потрошача) представља најбољу и најефикаснију алтернативу класичном решавању спора пред судом или органом управе, нарочито ако се има у виду да није неопходно учешће независног

7. У циљу побољшања положаја потрошача, усвојено је правило о проширеном дејству правноснажних пресуда (одлука) донетих у поступку заштите колективних интереса потрошача. Поводом тога је одређено да: правноснажну одлуку суда или управног тела (било које државе чланице), у вези с постојањем повреде којом се наноси штета колективним интересима потрошача, све странке могу употребити као доказ у контексту свих других тужби којима се (пред њиховим судовима или управним органима) траже реститутивне мере против истог трговца за исту праксу (чл. 15 Директиве). У складу са принципом независности правосуђа, овим правилом се не доводи у питање национално право о оцени доказа.⁴³

У теорији се истиче да се на овај начин врши асиметрично ширење (у корист потрошача) субјективних граница правноснажних одлука донетих у поступку колективноправне заштите,⁴⁴ како би се олакшало остварење права потрошача у накнадно покренутом индивидуалном поступку. С тим у вези, у ЗЗП је одређено да покретање или вођење поступка за заштиту колективног интереса не спречава потрошача да пред надлежним судом покрене други поступак ради остварења својих права (чл. 179), али нема правила о дејству одлука донетих у поступку колективне заштите. За разлику од нашег ЗЗП, и црногорски и хрватски ЗЗП садрже правило према коме у поступку по појединачној тужби, против туженог који је био тужен и у поступку по колективној тужби, која је усвојена, суд ће одлучивати у складу са правноснажном одлуком из поступка по колективној тужби⁴⁵ (одлучује се о постојању и висини штете, а не о одговорности туженог за одређено понашање).⁴⁶

III Квалификовани субјекти као активно легитимисана лица за подношење тужбе

Статус активно легитимисаног лица за подношење представничке тужбе имају квалификовани субјекти,⁴⁷ лица која су националним

јавног тела везано за консултације или постизање нагодбе. О томе: Б. Михајловић, 301.

43 Уводна изјава 64 Директиве.

44 М. Дика, 61; П. Порети (2015), 1012; Е. Менђушић Шкугар, 32.

45 Вид. чл. 126 ЗЗП ЦГ и чл. 126 ЗЗП РХ.

46 О томе: Никола Дожић, „Колективна заштита потрошача у Црној Гори – *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Колективна заштитна интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020, 184.

47 То су организације или јавна тела које је држава именовала квалификованим за подношење тужбе (чл. 3 ст. 1 тач. 4 Директиве).

правилима, у складу са критеријумима утврђеним у Директиви, овлашћена да заступају интересе потрошача. У неким државама се та лица наводе у одговарајућем закону, а негде се то чини путем одлуке коју доноси надлежни државни орган;⁴⁸ негде се круг квалификованих лица одређује на конкретан, а негде на апстрактан начин.⁴⁹ Према ставу исказаном у Директиви, тај статус би свакако могле имати организације потрошача⁵⁰ (чл. 4 ст. 2).⁵¹ Овлашћени субјекти, односно организације потрошача могу да буду легитимисани за подношење прекограничних представничких тужби, ако испуњавају следеће критеријуме (националним прописима може се одредити да се исти критеријуми примењују и на квалификоване субјекте који су овлашћени на подношење домаћих представничких тужби):

- а) да је правно лице које може доказати да је дванаест месеци пре подношења захтева јавно деловало у подручју заштите интереса потрошача;
- б) да има доказан легитиман интерес за заштиту интереса потрошача;⁵²

48 О томе: К. Иванчевић, 264.

49 У случају конкретног (затвореног) начина, наводи се *numerus clausus* која су лица активно легитимисана за подношење тужбе, док се код апстрактног начина то не чини. Тако, у хрватском Закону о парничном поступку се одређује да тужбу могу да поднесу удружења, тела, установе или друге организације које се у склопу своје делатности баве заштитом колективних интереса и права (чл. 502а). О томе: П. Порети (2015), 1007; С. Петровић, Ј. Копања, 1031.

50 У Француској, удружења потрошача су се појавила почетком XX века, али им није дата одмах могућност да заступају потрошаче пред судом. Тек са доношењем закона бр. 73–1193 од 27. децембра 1973. године овлашћеним удружењима потрошача признато је право покретања поступака у случајевима повреде колективних интереса потрошача. О томе: Agata de Laforcade, „L'évolution du droit d'agir des associations de consommateurs: vers un détachement du droit pénal de leur action en justice“, *Révue trimestrielle de droit commercial et de droit économique*, Nr. 4/11, 712.

51 У ЗЗП је одређено да поступак заштите колективних интереса покреће надлежно министарство по службеној дужности или по захтеву који могу да поднесу евидентирана потрошачка удружења, која се налазе на листи коју води Министарство унутрашње и спољне трговине. Листу видети на: <https://must.gov.rs/extfile/sr/553/Prilog%201%20-%20EVIDENCIJA%20UDRU%C5%BDENJA.pdf>, 19. 2. 2023.

52 Постојање легитимног интереса за заштиту потрошача доказује се на основу статутарног циља квалификованог субјекта, а он мора да буде везан за заштиту потрошача. С тим у вези, истицање у теорији да је за подизање тужбе битно овлашћење, а не легитимни интерес квалификованог лица, да суд не утврђује постојање тог интереса, те да квалификована лица могу да злоупотребе овлашћење тако што ће заступати сопствене интересе, који се могу разликовати од интереса потрошача (О теоријским ставовима: Милена Јовановић Zattila, „Мере колективне заштите потрошача – *pro et contra*“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2011, 229; С. Петровић, Ј. Копања, 1032, немају упориште у експлицитној одредби Директиве. Постојање

- в) да је непрофитна организација;
- г) да се против ње не води поступак због инсолвентности нити да је проглашена инсолвентном;
- д) да је независна и да није под утицајем особа које нису потрошачи, нарочито трговаца;
- ђ) да на једноставном и разумљивом језику, било којим примереним средством, нарочито на својим интернет страницама, чини јавно доступним информације којима се доказује да је субјект усклађен с критеријумима наведенима у тачкама од (а) до (д) и информације о изворима свог финансирања уопште, својој организационој и управљачкој структури, структури чланства, свом статутарном циљу и својим активностима (чл. 4 ст. 3).

На основу поднетог захтева, једно лице може добити статус квалификованог субјекта и на *ad hoc* основи, у сврху подношења одређене домаће представничке тужбе, под условом да испуњава услове предвиђене националним прописима (чл. 4 ст. 6 Директиве).

Процесна легитимација организације за заштиту потрошача заснива се на изричитој законској одредби према којој захтев за заштиту могу да поднесу евидентирана (евиденцију води надлежно министарство) удружења односно савези (чл. 173 ЗЗП). Евидентирањем се потврђује кредибилитет потрошачких организација које су испуниле прописане законске услове и стиче апстрактна способност бављења заштитом колективних интереса и права потрошача.⁵³ Та способност се губи у случају њиховог брисања из евиденције, до чега може да дође из различитих разлога (престану да испуњавају услове за евидентирање, не одреде свог представника за члана саветодавног тела и комисије за решавање рекламација потрошача, због теже повреде закона или нарушавања етичког кодекса, због пропуста у погледу достављања извештаја надлежном министарству о спроведеним активностима и постигнутим резултатима – чл. 145 ЗЗП).⁵⁴

Поводом подношења тужбеног захтева у теорији је постављено питање да ли су квалификовани субјекти дужни да то учине увек када

легитимног интереса је кључно за добијање овлашћења и активности квалификованог лица морају да се одвијају у оквирима тог интереса. У супротном, један субјект не може да добије статус квалификованог лица, а ако га има, може да га изгуби.

53 М. Дика, 58.

54 У Директиви је одређено да се најмање сваких пет година врши процена да ли су квалификовани субјекти и даље усклађени са критеријумима наведеним у чл. 4 ст. 3 (чл. 5 ст. 3).

су колективни интереси и права потрошача повређени или, у том случају, поступају *sua sponte*?⁵⁵ У Директиви се то питање разрешава тако што се одређује да они могу да га поднесу (чл. 4 ст. 1), што значи да се ради о овлашћењу, а не о дужности. Ради подстицања квалификованих субјеката да користе своје овлашћење у Директиву је унета одредба о помоћи. Наиме, како би се осигурало да трошкови поступка повезани са представничким тужбама не спречавају квалификоване субјекте да га покрену, допуштена је подршка у облику јавног финансирања или путем максимизирања административних и судских такси, које се могу наплатити поводом поступака колективне заштите, односно могућност наплате скромне накнаде од потрошача који изразе вољу да буду заступани у поступку у коме се истиче захтев за поправљање штете (чл. 20 Директиве). Ради отклањања ризика од злоупотребе процесних овлашћења судовима и управним органима дато је право да врше процену да ли у случају финансирања представничких тужби за реститутивне мере постоји сукоб интереса између лица које пружа финансирање и квалификованог субјекта (треба сматрати да сукоб постоји у случају директног финансирања представничке тужбе од стране трговца који послује на истом тржишту као и туженик, јер би тај трговац могао имати економски интерес за исход тужбе). Ако је било какав сукоб интереса потврђен, суд или управно тело могу да предузму одговарајуће мере, као што је захтевање од квалификованог субјекта да одбије или промени релевантно финансирање и, ако је потребно, одбијање активне процесне легитимације квалификованог субјекта или проглашење представничке тужбе недопуштеном (чл. 10 Директиве и уводна изјава 52).⁵⁶

IV Мере колективне заштите интереса потрошача

Према ЗЗП, ако је утврђено постојање повреде колективног интереса, одређује се мера заштите колективног интереса потрошача, којом се може наложити лицу против кога је вођен поступак да предузме одређено понашање или може да му се забрани одређено понашање, а нарочито да: прекине са кршењем одредби закона којима се угрожава колективни интерес потрошача и уздржи се од будућег кршења; да отклони утврђену неправилност; без одлагања обустави уговарање неправичних уговорних одредаба (чл. 176). Ради се о мерама које се, према

55 С. Петровић, Ј. Копања, 1032.

56 Према чл. 145 ЗЗП, квалификовани субјект (удружење, односно савез који се воде у евиденцији код надлежног министарства) биће брисано из евиденције ако прекрши правила о финансирању, односно о забрани примања средстава од лица са којима постоји сукоб интереса.

решењима из Директиве, могу сврстати у мере забране. Оне се изричу независно од тога да ли је потрошач претрпео било какву штету,⁵⁷ с тим што се право на накнаду штете не може остварити у оквиру поступка колективне заштите интереса потрошача. Тек у накнадно покренутом индивидуалном поступку потрошачи могу да захтевају накнаду штете.

Како би се побољшало одвраћање од незаконитих пракси, било је потребно да се ојачају процесни механизми заштите потрошача тако да се њима обухвате мере забране и реститутивне мере.⁵⁸ Тај циљ је постигнут доношењем Директиве у којој је одређено да квалификовани субјекти имају право да траже, у оквиру јединствене представничке тужбе, мере забране и реститутивне мере (чл. 7 ст. 4 Директиве).⁵⁹

Мерама забране се налаже, у привременом или коначном облику, престанак или забрана праксе за коју се сматра или је утврђено да је противна правилима којима се штите колективни интереси потрошача. Ако је предвиђено националним правом, коначне мере могу да укључе меру којом се утврђује да пракса представља повреду којом се штети или може наштетити колективним интересима потрошача и обавезу да се одлука о мери у целисти или делимично објави у облику који надлежни орган сматра прикладним или обавезу да се објави изјава која садржи исправку (чл. 8 ст. 1 и 2 Директиве). Ради се о акцесорним мерама, које могу да буду изречене само ако је усвојена основна, коначна мера.⁶⁰

Привременим мерама могле би се обухватити мере опреза и превентивне мере за заустављање праксе која је у току или за забрану праксе у случају да она није спроведена, али постоји ризик да би могла проузроковати озбиљну или непоправљиву штету потрошачима.⁶¹ Мере

57 Уз помоћ ових мера остварује се апстрактна заштита колективних интереса потрошача. О томе: М. Баретић (2009), 97.

58 У теорији је истицано да без увођења могућности накнаде штете, механизми колективне заштите не могу да допринесу ефикасној заштити потрошача. О томе: П. Порети (2018), 565.

59 Захтев за наведеним мерама може да се истиче и у оквиру засебних представничких тужби. У оквиру јединствене представничке тужбе, квалификованим субјектима треба омогућити да траже све релевантне мере у моменту подношења представничке тужбе или да прво траже мере забране, а потом, према потреби, мере поправљања штете (Уводна изјава 35 Директиве).

60 Стојана Копања, „Специфичности поступка заштите колективних интереса потрошача пред судом према ЗЗП у БиХ и Републици Српској“, *Услужни њослови* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2014, 869.

61 И у ЗЗП је одређено да се може изрећи привремена мера (траје до доношења решења којим се одлучује о постојању повреде), којим се, ради отклањања опасности од наступања штетних последица по права и интересе потрошача, налаже престанак вршења одређених радњи, односно обавеза предузимања радњи којима се спречавају или отклањају штетне последице (чл. 177).

забране могле би укључивати и мере којима се утврђује да одређена пракса представља повреду у случајевима у којима је та пракса престала пре него што су представничке тужбе биле поднесене, али је и даље потребно да се установи да је пракса представљала повреду, примерице како би се олакшале даље тужбе за реститутивне мере⁶² или како би се забраном спречило њено понављање.

Како би квалификовани субјект затражио меру забране, потрошачи не морају да изразе вољу да их заступа тај субјект. Од квалификованог субјекта се не захтева да докаже стварни губитак или штету коју су претрпели поједини потрошачи на које је утицала повреда (мерама забране може се од трговаца захтевати да предузму одређено деловање, попут пружања потрошачима информације коју су претходно изоставили, при чему је дошло до повреде законске обавезе) или намеру, односно немар трговца (чл. 8 ст. 3 Директиве).

Реститутивном мером од трговца се захтева да потрошачима на које се мера односи пружи правну заштиту као што је накнада штете, поправка, замена, снижење цене, раскид уговора или враћање плаћене цене (чл. 9 ст. 1 Директиве). Правном заштитом предвиђеном реститутивним мерама у оквиру представничке тужбе не доводи се у питање било која додатна правна заштита доступна потрошачима на основу права Уније или националног права која нису обухваћена представничком тужбом (чл. 9 ст. 9 Директиве).

Државе чланице утврђују правила о томе како и у ком стадијуму представничке тужбе за мере поправљања штете поједини потрошачи на које се та представничка тужба односи изричито или прећутно изражавају вољу, у примереном року након подношења те представничке тужбе, да их квалификовани субјект заступа или не заступа, да буду или не буду везани исходом представничке тужбе (чл. 9 ст. 2 Директиве).⁶³ Ако је прописано да се представничка тужба подноси у складу са механизмом учествовања (модел *opt-in*),⁶⁴ потрошачи би требало да изричито изразе вољу да их квалификовани субјект заступа, а ако је прописано да се то чини у складу са механизмом изузимања (модел *opt-out*), потрошачи би требало да изричито изразе своју вољу да

62 Уводна изјава 40 Директиве.

63 Другим речима, државе чланице треба да дефинишу у којој фази поступка потрошачи могу да остваре своје право да учествују у представничкој тужби или да се изузму из ње (Уводна изјава 43 Директиве).

64 Када потрошачи немају уобичајено боравиште у држави у којој је поднесена представничка тужба, морају изричито да изјаве вољу да буду заступани како би били везани исходом представничке тужбе (чл. 9 ст. 3 Директиве).

их квалификовани субјект не заступа у представничкој тужби за мере поправљања штете.⁶⁵

Потрошачи који су изричито или прећутно изразили вољу да буду заступани у представничкој тужби, не могу да буду заступљени у другим представничким тужбама с истим разлогом тужбе и против истог трговца, нити могу поднети тужбу појединачно с истим разлогом тужбе и против истог трговца. Ради спречавања могућих злоупотреба, потребно је да се успоставе посебни механизми уз помоћ којих би се осигурало да потрошачи више пута не приме накнаду штете за исти разлог тужбе против истог трговца (чл. 9 ст. 4 Директиве).

У складу са правилом према коме је надлежни орган везан границама тужбеног захтева (*neto iudex extra petita partium*) одлука о мери којом се утврђује и прецизира повреда може да се донесе само ако је у захтеву повреда наведена и прецизирана.⁶⁶ Осим предмета, тужбени захтев мора да буде одређен или, барем, одредив и у погледу потрошача који су њиме обухваћени. У том циљу је прописано да ако се мером поправљања штете не одређују појединачни потрошачи који имају право да остваре користи од правне заштите предвиђене мером поправљања штете, њоме се барем описује група потрошача који имају право да остваре корист од те правне заштите (чл. 9 ст. 5 Директиве).

Трговац који је извршио повреду требало би о свом трошку да обавести све потрошаче којих се то тиче о правноснажним мерама забране и поправљања штете. Ако на основу националног права квалификовани субјект или суд или управно тело потрошачима на које се представничка тужба односи доставља информације у вези с правноснажним одлукама и одобреним нагодбама, од трговца не би требало захтевати да још једном доставља те информације. Квалификовани субјект требало би да обавести потрошаче којих се то тиче о правноснажној одлуци о одбацивању или одбијању представничких тужби за мере поправљања штете (чл. 13 Директиве).

Како би се јемчила делотворност представничких тужби, трговци који врше повреде требало би да буду изложени ефикасним, одвраћајућим и пропорционалним санкцијама за пропуст или одбијање поступања у складу с мером забране. Државе чланице требало би да

65 У већини држава је усвојен мешовит систем, што значи да, ако није нешто друго одређено, у зависности од околности, суд доноси одлуку који ће се механизам применити, уз остављање рока потрошачима да се изјасне да ли прихватају или не да буду везани исходом представничке тужбе. О томе: Алекса Радоњић, „Судска заштита колективних интереса потрошача у Европи – Поуке за право Србије“, *Колективна заштитна интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020, 335.

66 П. Порети (2015), 1011; М. Баретић (2009), 272.

осигурају да те санкције могу да буду у облику новчаних казни (условне новчане казне, периодично плаћање или плаћање пенала). Такође, требало би да постоје санкције за пропуст или одбијање поштовања обавезе информисања потрошача о правоснажним одлукама којима се предвиђају мере забране и поправљања штете.⁶⁷

V Закључак

Заштита колективних интереса потрошача, са ширењем подручја у оквиру кога се преко овлашћених субјеката може остваривати, добија све више на значају. С обзиром на то да се од 13 правних аката дошло до 66, који се наводе у Директиви, а поводом којих може да се остварује колективна заштита, неопходно је да се на другачији начин од оног који је садржан у ЗЗП, који би био једноставан и свеобухватан, одреди када постоји повреда колективних интереса потрошача. То би могло да се учини уз помоћ термина „пракса“, чије значење је дефинисано у Директиви, тако што би се одредило да повреда колективних интереса потрошача постоји када трговци следе праксу, која је у супротности са важећим нормама (општим и секторским) о заштити потрошача и која штети или може да наштети колективним интересима потрошача.

Значај колективне заштите, сходно решењима из Директиве, не проистиче само из чињенице што је поље примене правила о колективној заштити вишеструко проширено, него и због тога што је, ради подизања нивоа заштите потрошача, квалификованим субјектима, који представљају колективне интересе потрошача, омогућено подношење представничких тужби не само ради доношења мера забране (које се уобичајено доносе у поступку колективне заштите, па су дефинисане и у нашем ЗЗП), већ и реститутивна мера против трговаца који врше повреде, које штете или могу наштетити колективним интересима потрошача.

Новим правилима о колективној заштити учињен је још један квалитативан помак у односу на досадашња решења кроз увођење процесних предуслова за покретање поступка (представничка тужба за доношење мере забране или поправљања штете може да се поднесе само ако трговац и након упозорења не престане са поступцима којима се нарушавају колективни интереси потрошача), односно спровођење поступка колективне заштите интереса потрошача (између трговца и квалификованог субјекта постигнута нагодба о поправљању штете и одобрена од стране надлежног органа, због чега се поступак обуставља).

67 Уводна изјава 69 Директиве.

Тежиште нових решења је на постизању колективне заштите потрошача у што краћем року, са што мање трошкова, без покретања, односно вођења поступка.

Коришћена литература

- Бабовић Бранка, „Заштита колективних интереса потрошача“, *Анали Правној факултету Универзитета у Београду*, бр. 2/2014. (Babović Branka, „Zaštita kolektivnih interesa potrošača“, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, br. 2/2014)
- Баретић Марко, „Заштита потрошача у Републици Хрватској – тренутно стање и перспективе“, *Og caveat emptor go caveat venditor* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009. (Baretić Marko, „Zaštita potrošača u Republici Hrvatskoj – trenutno stanje i perspektive“, *Og caveat emptor do caveat venditor* (urednik Miodrag Mićović), Kragujevac, 2009)
- Баретић Марко, „Индивидуална и колективна заштита потрошача у хрватском праву“, *Зборник радова Хрватска на путу према европском правосудном подручју* (уредник Весна Томљеновић *et al.*), Ријека, 2009. (Baretić Marko, „Individualna i kolektivna zaštita potrošača u hrvatskom pravu“, *Zbornik radova Hrvatska na putu prema europskom pravosudnom području* (urednik Vesna Tomljenović *et al.*), Rijeka, 2009)
- de Laforcade Agata, „L'évolution du droit d'agir des associations de consommateurs: vers un détachement du droit pénal de leur action en justice“, *Révue trimestrielle de droit commercial et de droit économique*, Nr. 4/11.
- Дика Михајло, „Поступак у споровима за заштиту колективних интереса и права“, *Новела Закона о парничном поступку из 2011*, Загреб, 2011. (Dika Mihajlo, „Postupak u sporovima za zaštitu kolektivnih interesa i prava“, *Novela Zakona o parničnom postupku iz 2011*, Zagreb, 2011)
- Djurovic Mateja, Micklitz Hans, *Internationalization of consumer law: a game changer*, Springer, 2017.
- Дожић Никола, „Колективна заштита потрошача у Црној Гори – *de lege lata* и *de lege ferenda*“, *Колективна заштита интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020. (Dožić Nikola, „Kolektivna zaštita potrošača u Crnoj Gori – *de lege lata* i *de lege ferenda*“, *Kolektivna zaštita interesa potrošača* (urednik Katarina Ivančević), Beograd, 2020)

- Зороска Камиловска Татјана, Схтерјова Татјана, „Поступци за заштиту колективних права и интереса са освртом на стање у Републици Македонији“, *Право – теорија и пракса*, бр. 7–9/2014. (Zoroska Kamilovska Tatjana, Shterjova Tatjana, „Postupci za zaštitu kolektivnih prava i interesa sa osvrtom na stanje u Republici Makedoniji“, *Pravo – teorija i praksa*, br. 7–9/2014)
- Иванчевић Катарина, „Заштита интереса потрошача сагласно одредбама Директиве 98/27/ЕС у Европској унији и српском праву“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2011. (Ivančević Katarina, „Zaštita interesa potrošača saglasno odredbama Direktive 98/27/EC u Evropskoj uniji i srpskom pravu“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2011)
- Јеринић Јелена, „Посебности управног поступка за заштиту колективног интереса потрошача“, *Колективна заштита интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020. (Jerinić Jelena, „Posebnosti upravnog postupka za zaštitu kolektivnog interesa potrošača“, *Kolektivna zaštita interesa potrošača* (urednik Katarina Ivančević), Beograd, 2020)
- Јованић Татјана, „Улога управе у заштити колективних интереса потрошача“, *Зборник радова Јачање заштите потрошача у Србији / Strengthening Consumer Protection in Serbia* (eds. Thierry Bourgoignie, Tatjana Jovanić), Београд, 2013. (Jovanić Tatjana, „Uloga uprave u zaštiti kolektivnih interesa potrošača“, *Zbornik radova Jačanje zaštite potrošača u Srbiji / Strengthening Consumer Protection in Serbia* (eds. Thierry Bourgoignie, Tatjana Jovanić), Beograd, 2013)
- Јованић Татјана, „Управноправна заштита потрошача“, *Анали Правог факултета Универзитета у Београду*, бр. 2/2013. (Jovanić Tatjana, „Upravnopravna zaštita potrošača“, *Anali Pravog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, br. 2/2013)
- Јовановић Затила Милена, „Мере колективне заштите потрошача – *pro et contra*“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2011. (Jovanović Zattila Milena, „Mere kolektivne zaštite potrošača – *pro et contra*“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2011)
- Копања Стојана, „Специфичности поступка заштите колективних интереса потрошача пред судом према ЗЗП у БиХ и Републици Српској“, *Услужни послови* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2014. (Koranja Stojana, „Specifičnosti postupka zaštite kolektivnih interesa potrošača pred sudom prema ZZP u BiH i Republici Srpskoj“, *Uslužni poslovi* (urednik Miodrag Mićović), Kragujevac, 2014)
- Лилић Стеван, Тоскић Катарина, „Инспекцијски надзор и колективна заштита потрошача у управном поступку: студија примера“, *Колективна заштита интереса потрошача* (уредник Катарина

- Иванчевић), Београд, 2020. (Lilić Stevan, Toskić Katarina, „Inspekcijski nadzor i kolektivna zaštita potrošača u upravnom postupku: studija primera“, *Kolektivna zaštita interesa potrošača* (urednik Katarina Ivančević), Београд, 2020)
- Маганић Александра, „Процесноправна заштита потрошача у Републици Хрватској“, *Od caveat emptor go caveat venditor* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009. (Maganić Aleksandra, „Procesnopravna zaštita potrošača u Republici Hrvatskoj“, *Od caveat emptor do caveat venditor* (urednik Miodrag Mićović), Крагујевац, 2009)
- Менђушић Шкугор Ема, *Удружна тужба као механизам заштите колективних права и интереса*, Правни факултет у Загребу, Загреб, 2012. (Menđušić Škugor Ema, *Udružna tužba kao mehanizam zaštite kolektivnih prava i interesa*, Правни факултет у Загребу, Загреб, 2012)
- Mucha Jagna, „Heading towards an Effective Mechanism for the Protection of Collective Interests of Consumers – Some Comments on the Proposal for a Directive on Representative Actions“, *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, 2019.
- Михајловић Борко, „Заштита колективних интереса потрошача кроз облике алтернативног решавања спорова“, *Колективна заштита интереса потрошача* (уредник Катарина Иванчевић), Београд, 2020. (Mihajlović Borko, „Zaštita kolektivnih interesa potrošača kroz oblike alternativnog rešavanja sporova“, *Kolektivna zaštita interesa potrošača* (urednik Katarina Ivančević), Београд, 2020)
- Павловић Младен, „Значај тужбе за заштиту колективних интереса и права“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, бр. 3/2015. (Pavlović Mladen, „Značaj tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, бр. 3/2015)
- Петровић Стојана, Копанја Јелена, „Поступак за заштиту колективних интереса потрошача према Новели ЗПП РС“, *Услуге и заштита корисника* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2015. (Petrović Stojana, Kopanja Jelena, „Postupak za zaštitu kolektivnih interesa potrošača prema Noveli ZPP RS“, *Usluge i zaštita korisnika* (urednik Miodrag Mićović), Крагујевац, 2015)
- Познић Боривоје, Ракић Водинелић Весна, *Грађанско процесно право*, Београд, 2010. (Poznić Borivoje, Rakić Vodinelić Vesna, *Građansko procesno pravo*, Београд, 2010)
- Порети Паула, „Колективно правна заштита према новом хрватском Закону о заштити потрошача из 2014. године – отворена питања“, *Услуге и заштита корисника* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2015. (Poreti Paula, „Kolektivno pravna zaštita prema

- novom hrvatskom Zakonu o zaštiti potrošača iz 2014. godine – otvorena pitanja“, *Usluge i zaštita korisnika* (urednik Miodrag Mićović), Kragujevac, 2015)
- Порети Паула, „Судска заштита права потрошача – (нај)бољи пут?“; *Зборник радова, Правног факултета Свеучилишта у Ријеци*, бр. 1/2018. (Poreti Paula, „Sudska zaštita prava potrošača – (naj)bolji put?“, *Zbornik radova, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, br. 1/2018)
- Радоњић Алекса, „Судска заштита колективних интереса потрошача у Европи – Поуке за право Србије“, *Колективна заштита интереса потрошача* (urednik Katarina Ivančević), Београд, 2020. (Radonjić Aleksa, „Sudska zaštita kolektivnih interesa potrošača u Evropi – Pouke za pravo Srbije“, *Kolektivna zaštita interesa potrošača* (urednik Katarina Ivančević), Beograd, 2020)
- Станковић Гордана, „Методи за судску заштиту права потрошача“, *Od caveat emptor do caveat venditor* (urednik Miodrag Mićović), Крагујевац, 2009. (Stanković Gordana, „Metodi za sudsku zaštitu prava potrošača“, *Od caveat emptor do caveat venditor* (urednik Miodrag Mićović), Kragujevac, 2009)
- Трива Синиша, Дика Михајло, *Грађанско процесно право*, Загреб, 2004. (Triva Siniša, Dika Mihajlo, *Građansko procesno pravo*, Zagreb, 2004)

Andrej MIĆOVIĆ, (PhD)
Associate Professor at the Faculty of Hotel Management and Tourism in
Vrnjačka banja, University of Kragujevac, Serbia

PROTECTION OF THE COLLECTIVE INTEREST OF CONSUMERS

Summary

Unlike individual protection, which is realized within the framework of procedures initiated by consumers themselves, collective protection of consumer interests is achieved indirectly, with the assistance of the so-called qualified subjects, who submit claims on behalf of consumers. In situations where, due to the modern way of life, the risk of a large number of people suffering damage due to the same unlawful actions has increased manifold, the collective protection of consumer interests gains importance. This is the reason why Directive 2020/1828 was adopted, as it aims to increase the level of consumer protection in a qualitatively new way, compared to previous solutions. With reference to the existing solutions on collective protection, which are contained in the Law on Consumer Protection, the article primarily analyses the provisions of the Directive 2020/1828 related to: legal framework for the application of the rules, particularly those that indicate the specifics of collective protection; provisions on qualified subjects; provisions on measures for the collective protection of consumer interests.

Key words: *Representative action. – Collective protection. – Qualified subject. – Consumer. – Measures.*

Датум пријема рада: 20. 11. 2022.

Датум исправке рада: 19. 2. 2023.

Датум прихватања рада: 20. 2. 2023.